

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Комп'ютерних систем, мереж і кібербезпеки» (№ 503)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

Дмитро Узун
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

«29» серпня 2025 р.

СИЛАБУС
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І
ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Магістр
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	F «Інформаційні технології»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	F5 «Кібербезпека та захист інформації»
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	<u>«Безпека інформаційних і комунікаційних систем»</u>

Рівень вищої освіти: *другий (магістерський)*

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: доцент кафедри №503, к.т.н, снс, Олександр Піскачов

(посада, науковий ступінь і вчене звання, ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри (№ 503)

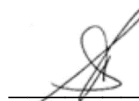
«Комп'ютерних систем, мереж і кібербезпеки»

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри д.т.н, професор

(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Вячеслав ХАРЧЕНКО

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Іван

ОЛЕФЕРЕНКО

(підпис)

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

1. Загальна інформація про викладача

ПІБ: Піскачов Олександр Іванович

Посада: доцент кафедри «Комп'ютерних систем, мереж і кібербезпеки»

Науковий ступінь: кандидат технічних наук

Вчене звання: старший науковий співробітник

Перелік дисциплін, які викладає: «Системи технічного захисту інформації», «Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки», «Інтелектуальна власність», «Організація наукових досліджень і захист інтелектуальної власності», "Правова інформація та комп'ютерні технології в юридичній діяльності"

Напрями наукових досліджень:

Системи захисту інформації та безпеки безпілотних систем

Контактна інформація:

a.piskachev@csn.khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

3.

Форма навчання	денна
Курс, семестр	5 курс, 1 семестр
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	<u>денна</u> : 3 кредити ЄКТС / 90 годин (48 аудиторних, з яких: лекції – 32, практичні – 16; самостійна робота – 42)
Види занять	лекції, практичні, самостійна робота
Види контролю	проміжний контроль – модульний; підсумковий (семестровий) контроль – залік
Пререквізити	Дисципліна є обов'язковим компонентом освітньої програми і базується на знаннях, отриманих під час вивчення дисциплін у циклі загальної і професійної підготовки, передбачених навчальним планом спеціальності

3. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Мета - підготовка фахівців, здатних розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері інформаційної та кібербезпеки та глибоке засвоєння знань щодо правового регулювання відносин, що мають місце під час виникнення, використання та охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Завдання: формування у студентів фахових знань щодо методів та правил організації наукових досліджень у інформаційній сфері та кібербезпеки, а також загальних положень права інтелектуальної власності, її інститутів, понять та видів об'єктів і суб'єктів права інтелектуальної власності, підстав виникнення, умов і порядку використання її результатів, порядку та способів захисту порушених прав.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність:

Здатність особи розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
- ЗК3. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні компетентності (СК):

- СК1. Здатність обґрунтовано застосовувати, інтегрувати, розробляти та удосконалювати сучасні інформаційні технології, фізичні та математичні моделі, а також технології створення та використання прикладного і спеціалізованого програмного забезпечення для вирішення професійних задач у сфері інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.
- СК2. Здатність розробляти, впроваджувати та аналізувати нормативні документи, положення, інструкції й вимоги технічного та організаційного спрямування, а також інтегрувати, аналізувати і використовувати кращі світові практики, стандарти у професійній діяльності в сфері інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.
- СК4. Здатність аналізувати, розробляти і супроводжувати систему управління інформаційною безпекою та/або кібербезпекою організації, формувати стратегію і політики інформаційної безпеки з урахуванням вітчизняних і міжнародних стандартів та вимог.
- СК6. Здатність аналізувати, контролювати та забезпечувати систему управління доступом до інформаційних ресурсів згідно встановленої стратегії і політики інформаційної безпеки та/або кібербезпеки організації.
- СК12. Здатність аналізувати, розробляти і впроваджувати методи і засоби розгортання безпечних хмарних та інших ІТ-інфраструктур.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами, усно і письмово для представлення і обговорення результатів досліджень та інновацій, забезпечення бізнес\операційних процесів та питань професійної діяльності в галузі інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.

ПРН2. Інтегрувати фундаментальні та спеціальні знання для розв'язування складних задач інформаційної безпеки та/або кібербезпеки у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ПРН3. Проводити дослідницьку та/або інноваційну діяльність в сфері інформаційної безпеки та/або кібербезпеки, а також в сфері технічного та криптографічного захисту інформації у кіберпросторі.

ПРН7. Обґрунтовувати використання, впроваджувати та аналізувати кращі світові стандарти, практики з метою розв'язання складних задач професійної діяльності в галузі інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.

ПРН16. Приймати обґрунтовані рішення з організаційно-технічних питань інформаційної безпеки та/або кібербезпеки у складних і непередбачуваних умовах, у тому числі із застосуванням сучасних методів та засобів оптимізації, прогнозування та прийняття рішень.

ПРН17. Мати навички автономного і самостійного навчання у сфері інформаційної безпеки та/або кібербезпеки і дотичних галузей знань, аналізувати власні освітні потреби та об'єктивно оцінювати результати навчання.

ПРН18. Планувати навчання, а також супроводжувати та контролювати роботу з персоналом у напрямку інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.

ПРН19. Обирати, аналізувати і розробляти придатні типові аналітичні, розрахункові та експериментальні методи кіберзахисту, розробляти, реалізовувати та супроводжувати проекти з захисту інформації у кіберпросторі, інноваційної діяльності та захисту інтелектуальної власності.

ПРН20. Ставити та вирішувати складні інженерно-прикладні та наукові задачі інформаційної безпеки та/або кібербезпеки з урахуванням вимог вітчизняних та світових стандартів та кращих практик.

ПРН23. Обґрунтовувати вибір програмного забезпечення, устаткування та інструментів, інженерних технологій і процесів, а також обмежень щодо них в галузі інформаційної безпеки та/або кібербезпеки на основі сучасних знань у суміжних галузях, наукової, технічної та довідкової літератури та іншої доступної інформації.

4. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовний модуль 1 Основи наукової діяльності

Тема 1. Правові основи наукової діяльності та системи захисту інтелектуальної власності в Україні і світі.

Стисла анотація. Предмет, мета вивчення і задачі дисципліни. Структура та зміст дисципліни і методичні рекомендації щодо її вивчення. Місце дисципліни у навчальному процесі. Вимоги до знань та вмінь. Характеристика рекомендованих під час вивчення дисципліни джерел інформації. Законодавство України про наукову і науково-технічну діяльність.

Практична робота 1. Правові основи наукової діяльності та системи захисту інтелектуальної власності в Україні і світі. Особливості оформлення наукових робіт.

Самостійна робота. Опрацювання матеріалу лекції.

Тема 2. Наука та наукові дослідження. Методології теоретичних та експериментальних досліджень.

Стисла анотація. Наука та її мета, проблема, абстракції, категорії, принципи (постулати), аксіоми, наукові закони, теорії, істина, структура умовиводу, наукова інтуїція, дослідження. Науковий напрямок.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 3. Загальна схема наукового дослідження.

Стисла анотація. Методології теоретичних та експериментальних досліджень.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 4. Композиція наукової праці.

Стисла анотація. Класифікація та основні етапи організації та проведення наукових робіт.

Практична робота 2. Організація і правила виконання науково-дослідних робіт.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 5. Методи наукових досліджень.

Стисла анотація. Способи наукового аналізу. Фактори, що впливають на наукове дослідження. Методи теоретичних досліджень: дедукції, індукції, аналізу, синтезу, ранжирування, абстрагування, формалізації, імовірнісний – статистичний, системного аналізу, формальна логіка, аналогія, кореляційного аналізу. Методи експериментальних досліджень.

Практична робота 3. Організація і правила виконання дослідно-конструкторських робіт.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.

Стисла анотація. Характеристика інформаційного забезпечення наукових досліджень. Поняття про первинну та вторинну інформацію. Принципи збору інформаційного матеріалу.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Змістовний модуль 2 Захист інтелектуальної власності

Тема 1. Авторське право інтелектуальної власності. Захист об'єктів права інтелектуальної власності.

Стисла анотація. Вітчизняна нормативно-правова регламентація права інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності.

Практична робота 4. Підготовка заяви про реєстрацію авторського права на твори.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 2. Загальна характеристика об'єктів промислової власності.

Стисла анотація. Характеристика об'єктів промислової власності. Правова охорона винаходів та корисних моделей.

Практична робота 5. Патентна інформація і патентні дослідження.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 3. Форми реєстраційних документів на об'єкти інтелектуальної власності. Торговельна марка на товари і послуги.

Стисла анотація. Торговельні марки на товари і послуги (далі-ТМ). Види ТМ. Право інтелектуальної власності на ТМ. Підстави для виникнення права на ТМ. Виключне право на ТМ. Майнові права інтелектуальної власності на ТМ.

Припинення та визнання недійсним права інтелектуальної власності на ТМ. Міжнародна класифікація товарів і послуг.

Практична робота 6. Торговельні марки та їх неправомірне використання.

Самостійна робота. Провести дослідження існуючих видів торговельних марок в Україні та особливості оформлення документів для реєстрації їх як об'єктів інтелектуальної власності. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 4. Правова охорона раціоналізаторських пропозицій.

Стисла анотація. Об'єктами раціоналізаторських пропозицій може бути матеріальний об'єкт або процес. Що не визнається раціоналізаторською пропозицією. Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Методичні рекомендації про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 5. Правова охорона комерційної таємниці.

Стисла анотація. Комерційна таємниця має наступні унікальні для неї ознаки, а саме: предмет комерційної таємниці; суб'єкт комерційної таємниці; заборона розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю; наявність збитку і несприятливих наслідків для особи, що причинили збиток власникові комерційної таємниці.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 6. Правова охорона компонування напівпровідникових виробів.

Стисла анотація. Умови надання правової охорони. Умови охороноздатності компонування напівпровідникових виробів. Право на реєстрацію Компонування. Порядок реєстрації Компонування. Заявка на реєстрацію Компонування.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 7. Алгоритми підготовки заявок на винахід та корисну модель.

Стисла анотація. Підготовка патентної заявки – всі етапи роботи: визначення об'єкта патентування (пристрій, речовина, процес). Здійснення патентної класифікації. Порядок проведення патентно-інформаційне дослідження. Підготовка формули винаходу.

Практична робота 7. Підготовка заявки на винахід або корисну модель.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

запитання до практичних робіт.

Тема 8. Нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності. Наукові відкриття та їх правова охорона.

Стисла анотація. Об'єктами відкриттів є закономірності, властивості, та явища світу. Певні особливості правової охорони наукового відкриття. Ознаки наукового відкриття. Суб'єкти наукового відкриття.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт

Тема 9. Передача прав інтелектуальної власності.

Стисла анотація. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Практична робота 8. Передача прав інтелектуальної власності.

Самостійна робота. Підготовка до лекції; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт.

Тема 10. Порушення авторських прав в кіберпросторі. «Піратство» в Інтернет і способи боротьби з ним.

Стисла анотація. Форми захисту прав інтелектуальної власності від контрафакції і піратства. Цивільно-правові заходи захисту прав авторів творів. Типи технічних заходів захисту прав. Заходи оптичної та електронної технологій.

Самостійна робота

Підготовка до лекцій; підготовка до практичних робіт; підготовка звітів до практичних робіт; підготовка відповідей на контрольні запитання до практичних робіт; підготовка до модульних та семестрових контролів.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено

6. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних робіт, консультацій, а також самостійна робота здобувачів з використанням відповідних матеріалів (п.11, 12).

7. Методи контролю

Проведення поточного контролю, підсумковий контроль у вигляді заліку.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Таблиця 8.1 – Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	8	0...8
Виконання та захист практичних робіт	0...4	4	0...16
Модульний контроль	0...26	1	0...26
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	8	0...8
Виконання та захист практичних робіт	0...4	4	0...16
Модульний контроль	0...26	1	0...26
Всього за семестр			0...100

Семестровий контроль (залік) проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів підсумкового контролю й за наявності допуску до заліку. Під час складання семестрового заліку здобувач освіти має можливість отримати максимум 100 балів.

Таблиця 8.2 – Шкали оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати допустимий мінімум знань та умінь. Захистити не менше 80% від усіх завдань практичних занять. Уміти використовувати правові та

нормативні документи, вітчизняних та міжнародних стандартів для проведення наукових робіт та робіт щодо захисту інтелектуальної власності.

Добре (75-89). Твердо знати необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки, захистити не менше 90% завдань практичних занять. Уміти використовувати сучасні методи теоретичних та експериментальних досліджень для організації та проведення наукових робіт. Мати необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти їх застосовувати. Уміти виконувати інформаційне забезпечення наукових досліджень.

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Здобувачі освіти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, повинні протягом тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені заняття мають бути відпрацьовані на найближчій консультації протягом тижня після їх пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання пропущених занять шляхом виконання індивідуального письмового завдання.

Дотримання вимог академічної доброчесності здобувачами освіти під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи здобувачів освіти будуть їх оригінальними дослідженнями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів освіти становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування викладачем.

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

Сторінка дисципліни у системі дистанційного навчання «Ментор» [Ел. ресурс]. URL: <https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=3707>

11. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>.
3. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>.
4. Закон України «Про державну таємницю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.
5. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>.
6. Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>.
8. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
10. Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174>.
11. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
12. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

Допоміжна

1. Підкамінь Л.Й., Ангельська А.О., Добровольський Ю.Г. Основи інтелектуальної власності об'єктів науково-технічної творчості: навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. 315 с.
2. Попова Л.М., Хромов А.В., Шуба І.В. Інтелектуальна власність: підручник. Харків : «Федорко», 2021. 262 с.
3. Білоусова Н.О., Гаврушкевич Н.В., Данильченко М.А. Інтелектуальна власність та патентознавство: підручник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 374 с.
4. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій для студентів напряму підготовки «Менеджмент» / А.К. Бистрицька, Я.В.Догадайло. – Харків.: ХНАДУ, 2017. 74 с.

5. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. /С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. ISBN 978-966-698-223-3.
6. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на винахід і заявки на корисну модель» від 09.09.2024 № 23301.

12. Інформаційні ресурси:

1. Дистанційний курс в системі дистанційного навчання Ментор, розташований за адресою: <https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=4835>.
2. Інтелектуальна власність. URL: <http://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=bb27fb37-4305-46869ea0-995d1c10f028&tag=DerzhavnaSluzhbaIntelektualnoiVlasnosti>.
3. Об'єкти промислової власності. URL: www.uipv.org/ua/objects.html.
4. Стандарти Всесвітньої організації інтелектуальної власності. URL: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d0f73c4b-51e8-47d18a92-b9e2d51992d9&title=StandartiVsesvitnoiOrganizatsiiIntelektualnoiVlasnosti>.
5. Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15 червня 1957 р., переглянута в Стокгольмі 14 липня 1967 р. і в Женеві 13 травня 1977 р. і змінена 28 вересня 1979 р. URL: https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_066/print1356525398596531.
6. Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків. Підписана в Локарно 8 жовтня 1968 року, зі змінами від 28 вересня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_b07.
7. Віденська угода про заснування Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_h33.
8. Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніццька класифікація). МКТП (12-2025). URL: <https://nice.nipo.gov.ua/>.
9. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію (укр). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001#Text.